

УЧЕБНА ПРОГРАМА
ЗА СПЕЦИФИЧНА ПРОФЕСИОНАЛНА ПОДГОТОВКА
ПО УЧЕБЕН ПРЕДМЕТ
ПЕРСПЕКТИВА
ТЕОРИЯ НА ПРОФЕСИЯТА И УЧЕБНА ПРАКТИКА
ЗА УЧИЛИЩАТА ПО ИЗКУСТВАТА

ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ:

код 0213 „ИЗЯЩНИ ИЗКУСТВА”

код 0214 „ПРИЛОЖНИ ИЗКУСТВА”

ПРОФЕСИЯ:

код №021301 Изящни изкуства (*живопис, скулптура, стенопис, графика, дигитални изкуства, илюстрация и оформление на книгата*)

код 021401 „Приложни изкуства (*художествена дърворезба, художествена керамика, художествена тъкан, художествено обработване на метали, художествено обработване на стъкло и порцелан, иконопис, бижутерия, детски играчки и сувенири*)“

VIII КЛАС

София, 2026 година

I. ОБЩО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

1. Предназначение на учебната програма

Учебната програма по учебен предмет „Перспектива“ – теория на професията и учебна практика е предназначена за учениците от VIII клас на училищата по изкуствата, обучаващи се по професия код №021301 Изящни изкуства (*живопис, скулптура, стенопис, графика, дигитални изкуства, илюстрация и оформление на книгата*) и код 021401 „Приложни изкуства (*художествена дърворезба, художествена керамика, художествена тъкан, художествено обработване на метали, художествено обработване на стъкло и порцелан, иконопис, бижутерия, детски играчки и сувенири*)“ от професионално направление код код 0213 „ИЗЯЩНИ ИЗКУСТВА” и код 0214 „Приложни изкуства“. Учебната програма е разработена в съответствие с държавния образователен стандарт за придобиване на квалификация по професията и с актуалната учебна документация за

професионално образование и обучение. Новият ДОС за професията е утвърден с Наредба № 48 от 5 май 2026 г. и се прилага за учениците, които постъпват в VIII клас от учебната 2026/2027 година.

Предметът „Перспектива“ има основополагащо значение за професионалната подготовка на учениците. Чрез него се изграждат знания и умения за вярно и убедително изобразяване на предмети, архитектурни и природни обекти в пространството, като се прилагат закономерностите на линейната и въздушната перспектива.

Обучението по „Перспектива“ е във взаимовръзка с учебните предмети **Рисуване, Композиция и формообразуване, Цветознание, Математика, История на изкуството** и със специфичните професионални дисциплини, свързани с проектирането и художественото изграждане на произведенията.

Формирането на професионалните компетентности се осъществява чрез усвояване на специфичната терминология, основните правила и закономерности на перспективата и чрез постепенно развитие на пространственото мислене, наблюдателността и аналитичните способности на учениците.

2. Връзка с единици резултати от учене в държавния образователен стандарт за придобиване на квалификация по професията

Учебната програма е разработена в съответствие с държавния образователен стандарт за придобиване на квалификация по професия **код №021301 Изящни изкуства (живопис, скулптура, стенопис, графика, дигитални изкуства, илюстрация и оформление на книгата)** и код 021401 „Приложни изкуства (художествена дърворезба, художествена керамика, художествена тъкан, художествено обработване на метали, художествено обработване на стъкло и порцелан, иконопис, бижутерия, детски играчки и сувенири)“.

В ДОС перспективата е обособена като:

ЕРУ 4. Закони на линейната и въздушна перспектива

РУ 4.1. Прилага перспективно изменение на обектите в пространството

РУ 4.2. Прилага тонално и цветово изменение на обектите в пространството

3. Структура и приложение

Учебното съдържание е структурирано по раздели и теми, които осигуряват логическа последователност и постепенно натрупване на знанията. За всеки раздел в програмата са предложени препоръчителен брой учебни часове и теми, които могат да се да се планират в процеса на обучение в зависимост от различни ситуации.

Спецификата на изучаваните професии предполага тясна взаимовръзка между теоретичните знания и практическите умения на учениците, насочени към формирането на професионални компетентности. Учебната програма се разпределя тематично. Тя осигурява задълбочено изучаване и запознаване с основите на перспективата

Основните характеристики на съдържанието са: системност, последователност, връзка между отделните елементи на учебната структура.

В процеса на обучение за повишаване на педагогическата ефективност, освен правилно подбрана методика и добра систематизация, е включено онагледяване на практически задачи.

4. Разпределение на учебното време

VIII клас – 36 учебни часа теория на професията и 18 учебни часа учебна практика

Разпределението на часовете по теми е препоръчително и може да бъде конкретизирано от учителя в зависимост от темпа на работа, равнището на подготовка на учениците, спецификата на професионалната специалност и необходимостта от допълнителни упражнения и обобщение.

5. Начин на оценяване

Оценяването на постиженията на учениците се осъществява в съответствие с нормативните изисквания за оценяване на резултатите от обучението.

Срочната оценка се формира въз основа на резултатите от текущото оценяване и отразява степента на усвояване на знанията, уменията и компетентностите, заложиени в учебната програма.

При оценяването се отчитат:

- познаване и правилно използване на основната терминология;
- разбиране и прилагане на перспективните закономерности;
- точност и последователност при решаване на построителни задачи;
- способност за пространствен анализ;
- умение за прилагане на теоретичните знания в художествени задачи;
- самостоятелност при работа;
- прецизност и внимание към детайла;
- способност за анализ и оценка на собствената работа.

За установяване на постигнатите резултати могат да се използват устно изпитване, писмени и задачи, тестове, анализ на изображения, практически построения и комплексни задачи.

II. УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ VIII КЛАС

№	РАЗДЕЛИ И ТЕМИ	Брой часове	
		Теория	Практика
1.	РАЗДЕЛ I. Перспективата като способ за отразяване на пространството	3	1
2.	РАЗДЕЛ II. Зрително възприятие и физиологична оптика	2	1
3.	РАЗДЕЛ III. Основни перспективни явления	2	1
4.	РАЗДЕЛ IV. Елементи на линейната перспектива	4	2
5.	РАЗДЕЛ V. Перспективни равнини и тяхното взаимно разположение	4	2
6.	РАЗДЕЛ VI. Перспективни промени на правите линии и равнините	10	5
7.	РАЗДЕЛ VII. Перспективно изобразяване на геометрични тела и окръжност	5	3
8.	РАЗДЕЛ VIII. Светлосянката като средство за обемно и пространствено изграждане	3	2
9.	РАЗДЕЛ IX. Въздушна перспектива	1	1
10.	Обобщение и годишно оценяване	2	
	ОБЩО	36	18

РАЗДЕЛ I. ПЕРСПЕКТИВАТА КАТО СПОСОБ ЗА ОТРАЗЯВАНЕ НА ПРОСТРАНСТВОТО В РИСУНКАТА

Тема 1. Същност и значение на перспективата

Понятие за перспектива. Перспективата като способ за изобразяване на триизмерното пространство върху двуизмерна повърхност. Значение на перспективата за изобразителното и приложното изкуство.

Тема 2. Историческо развитие на перспективата

Основни етапи в развитието на перспективното изобразяване. Принос на художници и теоретици за развитието на перспективната система. Значение на перспективата в изкуството и архитектурата.

Тема 3. Наблюдателна и конструктивна перспектива

Основни характеристики на наблюдателната и конструктивната перспектива. Разлика между непосредственото наблюдение и конструктивното перспективно построение.

РАЗДЕЛ II. ЗРИТЕЛНО ВЪЗПРИЯТИЕ И ФИЗИОЛОГИЧНА ОПТИКА

Тема 1. Човешкото око като зрителен апарат

Основни характеристики на зрителния апарат. Зрително възприятие и пространствено възприемане.

Тема 2. Зрителни лъчи и поле на зрението

Понятие за зрителен лъч. Поле на зрението. Връзка между наблюдателя, наблюдавания обект и картинната равнина.

РАЗДЕЛ III. ОСНОВНИ ПЕРСПЕКТИВНИ ЯВЛЕНИЯ

Тема 1. Линейна и въздушна перспектива

Същност и особености на линейната и въздушната перспектива. Перспективни промени на формата, размера, цвета и контраста на обектите.

Тема 2. Перспективно изменение на предметите

Промяна на видимите размери и взаимните отношения между предметите при отдалечаване от наблюдателя.

Тема 3. Пространство и дълбочина

Основни средства за създаване на пространствено въздействие в изображението.

РАЗДЕЛ IV. ЕЛЕМЕНТИ НА ЛИНЕЙНАТА ПЕРСПЕКТИВА

Тема 1. Точка на зрението и зрителен ъгъл

Понятия за точка на зрението, зрителен ъгъл и положение на наблюдателя.

Тема 2. Дистанция и главен лъч

Понятия за дистанция и главен лъч. Взаимна връзка между наблюдателя и картинното пространство.

Тема 3. Конус на зрението

Понятие за конус на зрението. Значение за правилното перспективно построение.

Тема 4. Хоризонт и линия на хоризонта

Същност на хоризонта в перспективната система. Връзка между височината на наблюдателя и линията на хоризонта.

Тема 5. Убежна точка

Същност на убежната точка. Перспективно насочване на успоредни линии.

Тема 6. Основни видове линейна перспектива

Едноточкова и двуточкова перспектива. Условия за тяхното използване.

РАЗДЕЛ V. ПЕРСПЕКТИВНИ РАВНИНИ И ТЯХНОТО ВЗАИМНО РАЗПОЛОЖЕНИЕ

Тема 1. Картинна равнина

Същност и функция на картинната равнина.

Тема 2. Основна равнина

Положение и значение на основната равнина в перспективната система.

Тема 3. Главна хоризонтална равнина

Характеристика и значение за перспективното построение.

Тема 4. Главна вертикална равнина

Характеристика и приложение.

Тема 5. Взаимно разположение на перспективните равнини

Връзка между наблюдателя, картинната равнина и обекта.

Тема 6. Положение на обекта спрямо наблюдателя

Фронтално и нефронтално положение на обекта.

РАЗДЕЛ VI. ПЕРСПЕКТИВНИ ПРОМЕНИ НА ПРАВИТЕ ЛИНИИ И РАВНИНИТЕ

Тема 1. Фронтални и нефронтални прави

Определяне на фронтални и нефронтални прави. Особености на перспективното им изобразяване.

Тема 2. Убежни точки на правите линии

Определяне и използване на убежните точки.

Тема 3. Перспективно изобразяване на хоризонтални прави

Правила за построяване на хоризонтални линии в едноточкова и двуточкова перспектива.

Тема 4. Перспективно изобразяване на вертикални прави

Промени и закономерности при вертикалните линии.

Тема 5. Перспективно изобразяване на наклонени прави

Особености на наклонените линии и връзката им с перспективната система.

Тема 6. Перспективен мащаб

Същност на перспективния мащаб. Практическо приложение.

Тема 7. Делене на нефронтални прави

Основни способи за перспективно делене на прави линии.

Тема 8. Перспективно построяване на равнини

Построяване на хоризонтални и вертикални равнини.

Тема 9. Перспективно построяване на квадрати и правоъгълници

Използване на убежни точки и диагонали.

Тема 10. Перспективно построяване на обеми

Изграждане на основни геометрични тела чрез перспективно построяване.

Тема 11. Съотнасяне на височини в пространството

Определяне и пренасяне на височини при перспективно построяване.

Тема 12. Комплексна задача

Изграждане на композиция от геометрични тела в едноточкова или двуточкова перспектива.

РАЗДЕЛ VII. ПЕРСПЕКТИВНО ИЗОБРАЖАВАНЕ НА ГЕОМЕТРИЧНИ ТЕЛА И ОКРЪЖНОСТ

Тема 1. Куб и правоъгълен паралелепипед в перспектива

Основни правила за построяване.

Тема 2. Пирамида и призма

Перспективно построяване на основни геометрични тела.

Тема 3. Окръжността във фронтално положение

Построяване и особености.

Тема 4. Окръжността в нефронтално положение

Перспективно изменение на окръжността. Елиптична форма.

Тема 5. Цилиндър и конус

Перспективно изграждане на цилиндрични и конични форми.

Тема 6. Съставни форми

Комбиниране на геометрични тела в единно пространствено изображение.

Тема 7. Перспектива на предмети

Прилагане на геометричните закономерности при изобразяване на предмети от реалната среда.

Тема 8. Обобщаваща задача

Изграждане на предметна композиция с прилагане на едноточкова или двуточкова перспектива.

РАЗДЕЛ VIII. СВЕТЛОСЯНКата КАТО СРЕДСТВО ЗА ОБЕМНО И ПРОСТРАНСТВЕНО ИЗГРАЖДАНЕ

Тема 1. Светлина и осветеност

Основни характеристики на светлината. Естествени и изкуствени източници.

Тема 2. Светлосянка

Основни елементи на светлосянката. Светла и сенчеста част на предмета.

Тема 3. Собствена сянка

Характеристика и значение за обемното изграждане.

Тема 4. Падаща/хвърлена сянка

Същност и особености на хвърлената сянка.

Тема 5. Светлосянка на ръбести тела

Разпределение на светлината и сянката при геометрични тела с ръбести повърхности.

Тема 6. Светлосянка на обли тела

Особености при цилиндрични, конични и сферични форми.

Тема 7. Светлосенъчна организация на пространството

Връзка между светлосенъчните отношения, обема и пространствената дълбочина.

РАЗДЕЛ IX. ВЪЗДУШНА ПЕРСПЕКТИВА

Тема 1. Същност и характеристики на въздушната перспектива

Промени в цвета, тона, контраста и детайла при отдалечаване на предметите.

Тема 2. Въздушна перспектива в интериор и екстериор

Прилагане на въздушната перспектива при изобразяване на природна и архитектурна среда.

ОБОБЩЕНИЕ И ГОДИШНО ОЦЕНЯВАНЕ

Обобщаване на основните понятия и закономерности на линейната и въздушната перспектива.

Систематизиране на знанията за:

- перспективната система;
- линията на хоризонта;
- точката на зрението;
- убежните точки;
- едноточковата и двуточковата перспектива;
- перспективното строяване на геометрични тела;
- перспективното изобразяване на окръжност;
- светлосянката;
- хвърлените сенки;
- въздушната перспектива.

Провеждане на обобщаваща задача за установяване на степента на усвояване на знанията и уменията.

III. ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО

В резултат на обучението по учебния предмет „Перспектива“ в края на VIII клас учениците:

ЗНАЯТ:

- основните понятия и терминология в областта на перспективата;
- същността и значението на линейната и въздушната перспектива;
- основните елементи на перспективната система;
- ролята на наблюдателя и точката на зрението;
- значението на линията на хоризонта;
- същността и функциите на убежните точки;
- особеностите на едноточковата и двуточковата перспектива;
- правилата за перспективно построяване на прави линии и равнини;
- закономерностите при перспективното изобразяване на геометрични тела;
- основните принципи за перспективно изобразяване на окръжност;
- ролята на светлосянката за изграждането на обем и пространство;
- особеностите на собствената и хвърлената сянка;
- основните характеристики на въздушната перспектива.

УМЕЯТ ДА:

- използват правилно професионалната терминология;
- определят основните елементи на перспективната система;
- определят линията на хоризонта и подходящите убежни точки;
- построяват основни геометрични тела в едноточкова перспектива;
- построяват основни геометрични тела в двуточкова перспектива;
- изобразяват фронтални и нефронтални равнини;
- прилагат перспективен мащаб;
- построяват окръжност в перспектива;
- изграждат цилиндрични и конични форми;
- прилагат перспективните закономерности при изобразяване на предмети от реалната среда;
- използват светлосянката за убедително пространствено и обемно изграждане;
- разпознават и прилагат характеристиките на въздушната перспектива;
- анализират пространствените отношения между обектите в изображението.

ФОРМИРАТ КОМПЕТЕНТНОСТИ:

- прилагат самостоятелно основните закономерности на линейната перспектива;
- избират подходящ вид перспектива в зависимост от поставената художествена задача;
- използват перспективните построения при проектиране и визуализиране на художествени обекти;
- съчетават перспективното построение с художествените изразни средства;
- анализират и коригират допуснати перспективни грешки;
- използват знанията по перспектива при обучението по рисуване и при специфичната професионална подготовка;
- демонстрират пространствено мислене и наблюдателност;
- планират последователността на работа при изпълнение на перспективни задачи;
- проявяват прецизност, точност и отговорност при графичното изпълнение.

IV. МЕТОДИЧЕСКИ НАСОКИ ЗА ОБУЧЕНИЕТО

Обучението по „Перспектива“ се организира така, че теоретичните знания да бъдат непосредствено свързани с графичното им приложение.

В процеса на обучение се препоръчва използването на:

- обяснение и беседа;
- демонстрация;

- анализ на изображения;
- графични построения;
- наблюдение на реални обекти;
- работа по образец;
- самостоятелно решаване на перспективни задачи;
- работа с макети и пространствени модели;
- дигитални средства за онагледяване;
- анализ и корекция на грешки;
- интегрирани задачи с други учебни предмети.

Особено значение има постепенното усложняване на задачите – от построяване на отделни геометрични елементи към изграждане на цялостна пространствена композиция.

Учителят съобразява сложността на задачите с индивидуалните възможности на учениците и създава условия за развитие на пространственото мислене, наблюдателността, точността и художествената интерпретация.

V. МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Обучението по „Перспектива“ се осъществява във взаимовръзка със:

- **Рисуване** – изграждане на форма, обем, пространство и светлосенъчни отношения;
- **Композиция и формообразуване** – пространствено разполагане на формите и обектите;
- **Цветознание** – цветови и тонални промени при пространствено отдалечаване;
- **История на изкуството** – развитие и приложение на перспективата в различни исторически периоди;
- **Математика** – геометрични закономерности, отношения, пропорции и построения;
- **Специфичните професионални дисциплини** – приложение на перспективата при изобразителните изкуства